

II Congrés Internacional de Traducció Especialitzada: La traducció científica
Facultat de Traducció i interpretació
Universitat Pompeu Fabra

M.Teresa Cabré, Rosa Estopà, Judit Freixa, Mercè Lorente i Carles Tebé
Grup IULATERM
Institut Universitari de Lingüística Aplicada
Universitat Pompeu Fabra

Les necessitats terminològiques del traductor científic

0. Introducció

Sovint es pressuposa que la unitat terminològica (UT) és percebuda cognitivament, requerida professionalment i utilitzada operativament igual per qualsevol col·lectiu professional. Però si són diverses les tasques en què es requereix terminologia (indexació, traducció, mediació lingüística, lexicografia, transmissió del coneixement especialitzat, etc.), semblaria lògic pensar que les necessitats terminològiques en el marc d'una activitat concreta també haurien de ser diferents i no homogènies. Aquesta hipòtesi ha estat verificada en una prova experimental realitzada per Estopà (1999), en la qual es constata que diferents col·lectius professionals, davant d'un mateix text especialitzat, tenen interessos terminològics variats en funció de les tasques a realitzar. I els traductors científics no en són cap excepció.

En aquesta comunicació ens proposem explicitar els interessos terminològics del traductor científic, analitzar els problemes terminològics específics en què es troba i revisar les principals característiques dels recursos terminològics que té al seu abast, amb l'objectiu de plantejar quina mena de recursos lingüístics s'haurien de dissenyar

perquè fossin adequats a les necessitats reals de consulta terminològica dels traductors especialitzats.

1. Les UT pertinents per a la traducció científica

Per dissenyar un perfil general de les necessitats terminològiques del traductor científic que ha de traduir un text especialitzat, partim dels resultats de la prova empírica realitzada per Estopà (1999). En aquesta prova es va donar un mateix text especialitzat de medicina —extret del manual *Medicina interna* de Farreras Rozman i integrat per 12.069 ocurrences— a quatre grups professionals: especialistes, documentalistes, traductors i lexicògrafs. Tots quatre col·lectius van fer un buidatge terminològic del text, útil per als seus interessos pràctics concrets: transmetre coneixement especialitzat, indexar el text, preparar-ne la traducció, elaborar un diccionari.

Les dades obtingudes d'aquest experiment constaten que els buidatges dels quatre col·lectius no coincideixen. La manca de correspondència en la selecció de les UT pertinents per a la seva tasca professional es dona en tres paràmetres:

- a) el nombre d'UT seleccionades
- b) la naturalesa d'aquestes unitats
- c) el tipus d'informació que sobre aquestes unitats és útil per a cada activitat.

El quadre següent sintetitza els resultats generals dels buidatges dels quatre col·lectius:

	Nombre d'UT	Tipus d'UT	Informacions addicionals
Metges	938	N, V, Adj, Adv, Sgl., Símb., N cient.	
Traductors	270	N, V, Adj, Adv, Sgl., fraseol.	Context, paraules relacionades, (freqüència)
Documentalistes	486	N, Adj, Sigl., Símb., N cient., N propis	Freqüència, posició en el text
Lexicògrafs	1052	N, V, Adj, Adv, Sgl., fraseol.	Freqüència, context

Com es pot observar en la taula precedent, els traductors científics són el col·lectiu que assenyalen menys unitats atès que només destaquen les que els donen algun tipus de problema en la traducció. Cal destacar també que el percentatge de coincidència entre els quatre col·lectius és molt baix ja que no arriba al 10% de les unitats seleccionades. Alguns exemples de coincidències i de divergències en la selecció de les UT del text són:

UT marcades per tots els col·lectius	UT marcades només per un col·lectiu
<i>cèl·lules VERO</i>	<i>anticòs específic</i> (metges)
<i>cèl·lules gegants</i>	<i>atromiàlgia generalitzada</i> (metges)
<i>coagulació intravascular</i>	<i>infiltrat</i> (metges)
<i>disseminada</i>	<i>mecanismes de defensa de l'hoste</i> (metge)
<i>febre botonosa mediterrània</i>	<i>Àfrica central</i> (documentalistes)
<i>febre tacada de les Muntanyes</i>	<i>edat avançada</i> (documentalistes)
<i>Rocalloses</i>	<i>infància</i> (documentalistes)
<i>infiltrat cel·lular perivascular</i>	<i>cefalea intensa i rebel</i> (traductors)
<i>malaltia de Brill-Zinsser</i>	<i>manifestar (una malaltia)</i> (traductors)
<i>mètode de Giménez</i>	<i>L'ELISA</i> (traductors)
<i>tifus de la paparra de Kenya</i>	<i>femta dessecada</i> (terminòlegs)
<i>tifus de la paparra de l'Índia</i>	<i>resposta anamnèsica</i> (terminòlegs)
<i>tifus de les bardisses</i>	<i>vermellós, -osa</i> (terminòlegs)

A més si comparem, per posar un exemple, les UT de categoria gramatical nominal seleccionades pels quatre col·lectius, constatem que les coincidències també són molt poques. I, fins i tot, en seqüències polilèxiques, quan semblaria que han remarcat la mateixa unitat, no podem dir que coincideixen exactament perquè hi ha discrepàncies de segmentació (*remetre/remetre (la febre)*, *lesió inicial primària/lesió primària*, *enzim muscular/enzim muscular específic*).

Ara bé que la tria d'UT sigui específica per a cada treball no pressuposa que el concepte d'UT sigui divergent. A parer nostre, el que canvia és el concepte d'**UT pertinent per a les finalitats d'un col·lectiu**, de manera que una UT sense deixar-ho de ser, pot no ser pertinent per a una activitat concreta. Les anàlisis dels resultats obtinguts amb aquest

estudi confirmen i validen la hipòtesi que la pertinència d'una UT està condicionada per la finalitat professional. La diversitat de finalitats professionals és la que condiciona heterogèniament la categorització de les UT necessàries per a una activitat.

En efecte, un documentalista, per exemple, quan indexa un text només està interessat per aquelles UT que representen més precisament el contingut general del text en què apareixen. Així després d'una anàlisi conceptual del document, selecciona les UT que funcionen d'identificadors del seu contingut informatiu. Les UT pertinents per a un documentalista són, doncs, unitats d'identificació que permeten descriure, indexar ordenar i recuperar un document. I això explicaria que aquest col·lectiu pràcticament només assenyali noms, ja que són les UT que descriuen més sintèticament el contingut d'un text, i dins dels noms, les unitats polilèxiques o sintagmes lexicalitzats, perquè són les que permeten restringir més les cerques posteriors.

En canvi, les UT que assenyalen els traductors quan fan el buidatge per abordar la traducció són només les que els poden ocasionar problemes en la traducció ja sigui perquè els poden plantejar problemes cognitius, lingüístics o socioculturals. L'anàlisi dels buidatges confirma que només els interessen les unitats de les quals desconeixen el significat o bé que intueixen que els ocasionaran problemes a l'hora de trobar un equivalent. Així unitats com *tromboflebitis*, *vasculitis*, *trombosi venosa*, *tifus endèmic*, *ribosoma*, que són UT del text de l'experiment, no han estat marcades com a pertinents pel fet que estan constituïdes per formants grecollatins, el significat i la forma dels quals és fàcilment deduïble i consensuat internacionalment. Per tant, en un principi, no han de comportar problemes en la traducció. Aquesta és la raó també per la qual, totes les UT que no es tradueixen no les solen considerar (símbols: H, O; nomenclatures consensuades: *Rickettsia burnetii*, *Rickettsia Typhi*, etc.; sigles internacionalitzades o molt bàsiques: IFI, PCR, RNA).

En contrast, allò que seleccionen només els traductors són: segments d'UT, sobretot adjectius i noms, de caràcter aparentment no especialitzat que solen integrar altres UT (*bandes* de la UT *bandes monoclonals*; *intensa* i *rebel* del segment *cefalea intensa i rebel*; i *prova* i *específica* de *prova "específica"*), que corresponen a paraules molt

polisèmiques que no tenen una aparença especialitzada i el traductor sap que, sovint, aquest tipus de mots poden conduir a falsos amics. També els traductors són gairebé els únics que, al costat de les UT, assenyalen elements del context d'ús immediat d'aquestes unitats, encara que sigui tan reduït com l'article d'un nom o el complement d'un verb. Així mateix, també relacionen explícitament les variants que troben en el text.

Això no obstant, cal remarcar que, com es pot deduir d'aquests resultats, la selecció dels traductors implica un grau de subjectivitat alt perquè allò que pot ser problemàtic per a un traductor novell, per a un traductor experimentat no ho és. De manera que, a mesura que un traductor s'especialitza en un àmbit temàtic, el seu buidatge terminològic previ a la traducció és cada vegada més reduït. Amb tot, el fet que cada traductor tingui necessitats cognitives, lingüístiques i sociolingüístiques diferents que depenen del seu nivell de coneixement del tema en ambdues llengües, comporta que no puguem establir tipus d'unitats que interessin més que unes altres, tot depèn de l'experiència professional. Tot i així, davant d'un text especialitzat, sabem que:

- a. hi ha UT que no interessin un traductor perquè no es tradueixen i, per tant, no impliquen cap tipus de dificultat. És el cas dels símbols internacionals o dels llatínismes, per exemple.
- b. les UT pertinents d'un text són les que poden generar problemes en la traducció ja sigui perquè les desconeixen, o perquè en desconeixen el sentit dins del text o perquè no tenen un equivalent clar en la llengua de traducció.
- c. tots els elements textuais que facilitin la cerca d'un equivalent d'una UT són pertinents per a un traductor perquè li donen elements per resoldre el text d'arribada.

En conseqüència, si no podem conèixer quines són exactament les UT d'un text que per a un traductor científic genèric poden ser pertinents quan en prepara la traducció, però sabem que les UT pertinents són les que poden ser un problema en la traducció, i volem arribar a una generalització de les necessitats terminològiques del traductor científic, ens

haurem de preguntar pels **tipus de problemes terminològics** més freqüents en les traduccions dels textos especialitzats.

2. Problemes terminològics dels textos especialitzats

D'entrada cal dir que un traductor científic no tindria problemes de traducció (ni terminològics ni d'altres tipus) si totes les llengües responguessin als mateixos esquemes cognitius, si totes les llengües es trobessin en un nivell de desenvolupament semblant en cada àrea del coneixement, i si posseïssin sistemàticament unitats lingüístiques biunívokes (és a dir, sense sinonímia i sense polisèmia).

La realitat de les llengües, però, no respon a aquesta idea d'uniformitat interlingüística i intralingüística i més aviat es caracteritza per una variació que es manifesta, en major o menor grau, en tots els nivells.

Cal aclarir d'entrada que per al traductor són problemes terminològics els que afecten les unitats lexicalitzades de contingut especialitzat ja sigui en la llengua de partida o en la llengua de traducció.

És evident, per exemple, que les llengües no disposen dels mateixos recursos denominatius perquè la diversitat lingüística pot implicar tipus diferents de recursos per resoldre una mateixa idea i també perquè les llengües tenen estatus i estadis de desenvolupament diferents, de forma que presenten llacunes en aquelles àrees del coneixement i de l'economia que la societat que les parla no ha desenvolupat. Així com afirmem que totes les llengües posseeixen la capacitat per expressar totes les realitats, també podem afirmar que no totes han desenvolupat aquesta capacitat en un nivell idèntic i en tots els àmbits comunicatius.

Malgrat aquestes divergències, i moltes d'altres que no tenim temps d'abordar, el traductor científic podria tenir pocs problemes terminològics en la traducció si les unitats específiques del camp en què està treballant es trobessin perfectament

repertoriades en la llengua de partida, i adequadament descrites tant a nivell lingüístic, com a nivell pragmàtic. Això suposaria disposar de glossaris bilingües:

- a) especialitzats per a cada tema
- b) permanentment actualitzats
- c) il·lustrats semànticament i sintàcticament
- d) ponderats pragmàticament
- e) amb indicació clara de les possibilitats d'equivalència il·lustrades, discriminades i ponderades per a cada cas.

Sovint, però, la terminologia no està repertoriada en una de les dues llengües o no existeix en la llengua d'arribada, i gairebé mai s'aconsegueix trobar la informació necessària amb un nivell de satisfacció màxim.

El traductor científic s'enfronta a problemes terminològics en dues situacions: en l'anàlisi del text de partida i en la resolució de la traducció.

Pel que fa al text de partida, el traductor científic té sobretot dificultats que tenen a veure amb el fet de tractar-se d'un coneixement especialitzat que no domina (ni quant al coneixement, ni quant a la manera d'expressar-lo). Però també en pot tenir perquè pugui desconèixer el significat o el valor pragmàtic de les unitats usades en el text.

Els problemes pragmàtics tenen a veure formalment amb el desconeixement del funcionament específic quant a l'ús de les unitats: en els eixos temporal, socioprofessional i geogràfic, però també quant al grau d'especialització del text, el nivell de normalització i d'acceptació, la freqüència d'ús, etc.

Pel que fa a la fase de resolució de la traducció, el traductor té sobretot problemes terminològics quan ha de trobar un equivalent satisfactori en situacions en què o no se n'ha documentat cap o se n'han documentat diversos. En el primer cas, el traductor ha de proposar una unitat i ha de tenir en compte els recursos lèxics de la llengua, i especialment els recursos neològics disponibles (i encara preferentment els criteris dels

organismes de normalització). En el segon cas, el traductor ha de ponderar les diferents possibilitats (tant des d'un punt de vista lingüístic, com semàntic, com pragmàtic i discursiu) i ha d'establir la conveniència de mantenir la variació en aquell àmbit.

Però pot ser també que es dubti de la pertinència de l'equivalent o dels equivalents documentats, a causa del desconeixement de l'abast semàntic d'algunes unitats terminològiques. Sovint, especialment en unitats monolèxiques, el traductor es troba davant del dubte de si una determinada unitat constitueix una unitat específica del camp en què està traduint pel fet que aquella unitat és també pròpia de la llengua general o d'altres àrees d'especialitat. Aquesta polisèmia de noms, verbs i adjectius fa dubtar el traductor del tractament que ha de donar a aquella unitat: si és un terme específic de l'àrea, caldrà trobar el terme específic de la mateixa àrea en la llengua d'arribada; si, en canvi, no és un terme específic de l'àrea, podrà resoldre la traducció amb els diversos recursos que li ofereix la llengua d'arribada sense necessitat de buscar un equivalent terminològic inexistent. Així, per exemple, alguns verbs restringeixen molt el significat general; d'altres estan molt lligats a un nom terminològic: *codificar, xifrar, desxifrar, duplicar, replicar...* Hi ha adjectius lligats a noms terminològics que es poden adjuntar a molts noms diferents: *complementari, cel·lular, crític, molecular*.

Finalment, el traductor científic també pot dubtar del caràcter terminològic de determinades unitats polilèxiques: ja sigui perquè les característiques semàntiques de les unitats que formen un sintagma poden fer-lo aparèixer com una combinació no lexicalitzada, ja sigui perquè l'estructura del sintagma no és cap de les més prototípiques (N+A, N+de+N) o és un sintagma més llarg que la majoria. També en aquests casos el traductor ha d'establir si la unitat és lexicalitzada (i, per tant, correspon a una unitat terminològica) o no i, en funció d'això, donar una solució de traducció o una altra. Alguns exemples de l'àmbit de la teràpia gènica serien *còpia normal, còpia sana, gen defectuós, operari cel·lular o cèl·lula presentadora de l'antigen*.

3. Recursos terminològics a disposició del traductor científic

No cal subratllar que la resolució de la gran majoria dels problemes terminològics en la traducció suposa consultar fonts documentals de diferents tipus. No farem referència aquí a les aplicacions informàtiques que el traductor pot usar per gestionar el seu propi recull terminològic (gestors de bases de dades), ni per gestionar el projecte de traducció que té entre mans (sistemes de traducció assistida). Tampoc entrarem a analitzar altra mena de recursos tecnològics, com poden ser els motors de cerca a Internet que el traductor usa per recuperar informació sobre el tema de la seva traducció. En aquest apartat ens referirem estrictament als recursos lèxics de consulta, que són aplicacions de la lexicografia especialitzada o terminografia, tant si són editats en paper com en suport digital, inclosos els bancs de dades terminològiques.

Actualment la lexicografia reconeix que tot recurs lèxic s'ha de dissenyar pensant en les necessitats i les capacitats dels seus usuaris. Sabem que aquesta premissa no sempre ha estat present en la construcció de diccionaris i que, a més, la naturalesa comercial de molts d'aquests productes encara l'ha limitada més, però tot i amb això sembla evident que els traductors han estat els destinataris de moltes de les propostes de nous productes lexicogràfics bilingües per part dels editors i que, ara per ara, els traductors científicotècnics són segurament el col·lectiu més nombrós que consulta bancs de dades terminològiques multilingües.

Les consultes que un traductor adreça a aquests recursos, per intentar resoldre els problemes terminològics que se li plantegen en el desenvolupament d'una traducció especialitzada, estan vinculades a la tipologia de problemes que hem exposat abans. A banda de la cerca d'equivalents per a una unitat lèxica, les consultes poden ser de caràcter:

- enciclopèdic (ampliació d'informació, creuaments d'informació, delimitació d'un tema)
- semàntic (delimitació de conceptes, polisèmia, variació conceptual interlingüística, relacions semàntiques entre mots, motivació semàntica de la variació denominativa intralingüística, etc.)

- gramatical (relació entre morfologia i significat, variants categorials d'un lema, règim i combinatòria de les unitats lèxiques, fraseologia fixada, etc.)
- o pragmàtic (aspectes d'ús, de freqüència, etc.).

Majoritàriament els diccionaris bilingües de contingut especialitzat, que podem trobar al mercat o a Internet, responen bàsicament a dos models:

- a) diccionari monolingüe amb definicions, notes i equivalents en una segona llengua.
- b) diccionari bilingüe o plurilingüe sense definicions

Si confrontem aquests models amb les necessitats de consulta plantejades, podem observar que:

- les consultes de caràcter enciclopèdic només poden ser ateses, de manera molt limitada, per la informació que contenen les notes, que se solen introduir de manera esparsa per completar la informació inclosa en la definició, en els diccionaris del model a);
- les consultes de caràcter semàntic, que només poden anar adreçades a diccionaris del model a), estarien restringides exclusivament a la delimitació dels conceptes en la llengua d'origen;
- les consultes de caràcter gramatical no sempre trobarien resposta en un o altre model de diccionari;
- i les consultes de caràcter pragmàtic no apareixen gens freqüentment als glossaris.

A més d'aquestes mancances informatives, els dos models *prototípics* de diccionaris *aparentment* bilingües presenten les següents característiques que els fa allunyar-se del model ideal de diccionari bilingüe especialitzat que demanarien els traductors científics:

1. Selecció de la nomenclatura a partir d'una sola llengua
2. Estructuració conceptual del tema del diccionari a partir de les estructuracions conceptuals i socials d'una sola comunitat lingüística

3. Selecció conceptual de la nomenclatura, cosa que limita la inclusió de diverses categories referides a un concepte, per economia
4. Tractament deficitari de la polisèmia
5. Tractament deficitari de la variació
6. Absència de marques de distinció sobre la variació de les entrades (ni de registre, ni dialectals, ni històriques, ni d'escola, etc.)
7. Absència de marques de distinció sobre la variació dels equivalents (ni de registre, ni dialectals, ni històriques, ni d'escola, ni conceptuals, ni connotació, etc.)

Al costat dels glossaris, els traductors científics també se serveixen molt freqüentment dels bancs de dades de termes (BDT). Aquests bancs de dades que milloren substancialment alguns aspectes de la lexicografia en suport paper, mantenen tanmateix alguns problemes similars als dels glossaris, com veurem a continuació, tot revisant els diversos blocs d'informació que ofereixen:

Informació semàntica. Els bancs de dades terminològiques contenen, en la seva gran majoria, informació semàntica codificada en diversos camps. La *definició*, on es descriu el concepte que representa el significat de les diverses denominacions de la fitxa; *notes d'abast semàntic*, de presència irregular i contingut més aleatori, però que són de gran utilitat per al traductor; i la indicació d'*àrea temàtica*, molt valuosa per al traductor, per tal com li permet discriminar entre els diferents significats d'una unitat terminològica potencialment polisèmica, i associar-la amb l'equivalent més adequat en la llengua d'arribada, quan una forma està present en els discursos d'àrees temàtiques ben diferenciades (per exemple: informàtica vs. ciències de la vida). Sovint, però, en els BDT persisteixen problemes de manca de discriminació de la variació conceptual quan aquesta forma part d'una mateixa àrea temàtica (per exemple: genòmica *versus* patologia dins de les ciències de la vida). Més rarament, els bancs terminològics incorporen camps com el de *termes relacionats*, d'utilitat més indirecta per als traductors.

Informació pragmàtica. Amb aquest epígraf ens referim a dos blocs d'informacions ben diferents: d'una banda, un conjunt d'informacions que fan referència a *condicions o*

restriccions d'ús de les unitats terminològiques recollides en el banc (com són les marques de variació geolectal, sociolectal, professional; estatus del terme en l'eix normalitzador —prioritzat, acceptat, rebutjable...). Aquestes informacions, molt valuoses per al traductor, no poden trobar-se en cap altre tipus de recurs de consulta, i els bancs haurien de continuar alimentant els seus fons amb aquest tipus de dades pragmàtiques. El segon bloc d'informació pragmàtica fa referència al *registre de l'ús real* dels termes (grau d'acceptació de *n* variants d'una mateixa unitat terminològica, freqüència d'ús, possibles conflictes entre norma i ús, etcètera); per bé que alguns bancs inclouen indicacions sobre aquests aspectes, la seva fiabilitat és escassa, per tal com l'ús de la terminologia evoluciona constantment.

Informació sobre equivalents. El tercer gran focus d'interès dels bancs de dades terminològiques per part dels traductors científics és el seu caràcter multilingüe. Sovint són consultats pels traductors directament per obtenir equivalents en la llengua de treball en els casos de buit denominatiu o en els casos de variació en la llengua de partida. Els bancs de dades presenten un avantatge clar respecte dels diccionaris comercials, perquè sovint són iniciatives internacionals, on el tractament bilingüe o multilingüe és real, és a dir reflecteix els usos terminològics en cada una de les llengües o bé inclouen les propostes neològiques que s'han fet des de cada llengua. En aquest sentit, els BDT continuen sent una referència en aquest vessant, per bé que els diversos equivalents que proposen haurien d'estar acompanyats de les informacions pragmàtiques que comentàvem en l'epígraf anterior.

Informació gramatical. Les necessitats de consulta gramatical més habitual dels traductors científics es relacionen amb la combinatòria lèxica (col·locacions, fraseologia fixada), amb el règim verbal d'algunes unitats que podria ser divergent respecte de l'ús més freqüent en contextos no especialitzats, o amb restriccions de caràcter morfològic d'algunes unitats en contextos especialitzats (plurals defectius, gèneres divergents, variació en la selecció d'afixos i de formants cultes, etc.). Lamentablement, la majoria de recursos lèxics de temàtica especialitzada (vocabularis en paper o en suport electrònic, diccionaris *on line*, o bancs de dades terminològiques) són parc en aquesta mena d'informació. Tot i amb això els BDT ens ofereixen, a diferència dels vocabularis

i glossaris que economitzen molt la informació presentada, informació contextual d'on podem extreure informacions semàntiques, pragmàtiques i gramaticals.

Informació contextual. Els bancs de dades terminològiques constituïts per organismes multilingües a l'entorn de necessitats de traducció fan un gran esforç per recollir aquesta mena d'informació de caràcter contextual, que proporcioni al traductor elements de decisió que només pot extreure de contextos d'ús real dels termes (per contra, els bancs de dades terminològiques orientats a la normalització lingüística no solen contenir contextos d'ús: donen prioritat a la definició -identificar clarament el concepte que es descriu- i a la proposta d'un equivalent prioritzat per damunt de les altres equivalències disponibles en la llengua).

Com hem vist, tot i les limitacions esmentades, la informació continguda, per regla general, en els bancs de dades terminològiques sembla superar l'oferta de certs diccionaris especialitzats, en relació al tractament d'alguns fenòmens semàntics, a la inclusió de marques pragmàtiques, o al caràcter multilingüe real de la proposta d'equivalències, si ens atenim a les necessitats de consulta dels traductors científics. Però allò que dóna garantia del fet que el traductor especialitzat està consultant un recurs permanentment actualitzat i que reflecteix els usos terminològics naturals en cada llengua és la presència de context real.

4. Un banc de dades terminològiques ideal per als traductors científics?

Aleshores, ¿quins recursos terminològics serien útils per als traductors tenint en compte les seves necessitats reals i els recursos de què ja disposen? Vistos els problemes i les limitacions dels recursos existents, es tractaria en definitiva de fer propostes de construcció o adaptació de bancs de dades terminològiques que oferissin solucions més adequades a les necessitats del traductor científic.

En aquesta línia, alguns autors han fet propostes que permetin incrementar la quantitat i variació de la informació lingüística i conceptual que requereix el traductor sobre la

terminologia de l'àmbit en que realitza la traducció i han posat en dubte la idea que tant els objectius que impulsen el traductor a consultar un BDT com les vies de consulta que hi fan són idèntiques.

Així, per exemple, J. C. Sager (1990) fa una proposta de BDT que supera el simple model de banc de termes existent, definint el nou banc de dades terminològiques com un conjunt de bases de dades especialitzades que continguin no només termes, sinó també altres tipus d'informació rellevant per al traductor, i els reclama els següents requisits:

- Han de contenir una gran diversitat de dades de tipus diferents, com nomenclatures, termes i fraseologia
- Han ser aptes per ser usats com a diccionaris monolingües, bilingües o plurilingües indistintament
- Han de permetre un accés en línia
- Han d'estar preparats per editar directament els glossaris
- Han de facilitar el control de la vitalitat d'una llengua i de la creació de termes
- Han de servir d'eines bàsiques per a informació i la documentació.

Per a Sager, un banc d'aquestes característiques esdevé no només un recurs de consultes sinó també una eina bàsica d'edició i transferència de coneixements.

Aquesta idea coincideix en part amb el concepte de base de dades de coneixement, estructures multimodulars d'accés transversal que faciliten informació sobre un camp delimitat en totes les seves facetes.

De la concepció de banc de dades aïllat anem passant progressivament a la concepció d'un entorn múltiple, en el qual es preveu que coexisteixin diferents bancs integrats d'accés simultani, incorporats a una estructura global de treball (*workstation*) que inclogui a més una sèrie d'eines de tractament i selecció de la informació.

5. A mode de síntesi, una proposta factible

Hem vist que les necessitats manifestes dels traductors en relació a la terminologia s'han anat explicitant a poc a poc i han creat un panorama d'exigències raonables al que ofereixen els bans de dades i els diccionaris. En la teoria, aquestes necessitats permeten dissenyar com hauria de ser un banc de dades terminològiques ideal per a la traducció.

Això no obstant, pensem que les propostes basades en objectius ideals són gairebé sempre inabastables en el terreny de la construcció real de recursos lingüístics. Dissenyar bancs de dades terminològiques ideals per tal que els continguts informatius donin respostes eficaces a les consultes dels usuaris segons el seu perfil específic és una obra ingent que cap organisme podrà atendre.

Davant d'aquest atzucac, només podem capgirar el plantejament de resoldre necessitats a partir de recursos lèxics o terminològics adequats, ideals, construïts *ad hoc* per a cada perfil d'usuari.

Sense perdre l'orientació que ens dóna l'anàlisi de les necessitats dels traductors científics (i per extensió les d'altres col·lectius que precisen terminologia), l'estratègia que proposem radica sobretot en el disseny d'eines que cerquin la informació adequada i l'ofereixin al traductor, aprofitant els recursos lingüístics existents.

Per exemple, hem vist que els bancs de dades terminològiques són sistemàticament interrogats pels traductors científics per extreure'n informació semàntica, juntament amb els equivalents per a una llengua determinada. Aquesta informació, molt valuosa, pensem que podria presentar-se amb **estratègies de consulta i interrogació més adequades per als traductors**, atès que la majoria de cerques en bancs voluminosos proporcionen un soroll excessiu.

Per altra banda, l'esforç esmerçat en la introducció d'informacions contextuais per a les unitats incloses en BDT esdevé innecessari, si tenim en compte que Internet pot ser utilitzat com un immens corpus de contextos lingüístics d'ús, on es poden validar amb molts avantatges totes aquestes qüestions —actualització permanent, volum ingent de

dades, possibilitat d'aplicar filtres... En els casos en què calgui comprovar aquestes informacions de manera contrastiva, bilingüe, en una àrea determinada, els corpus paral·lels especialitzats, convenientment alineats, proporcionen una informació més valuosa (vegeu, en aquest mateix congrés: Cabré, Quiroz, Tebé 2002).

Pel que fa a la informació pragmàtica referida sobretot a l'ús real de la terminologia, escassa i poc fiable en els recursos disponibles actualment, Internet se'ns apareix també com un recurs més ràpid, actual i fiable, sobretot si és explorat amb l'ajuda de les eines i els recursos adequats (de Yzaguirre et al. 2000).

En el cas de neologismes recents, les cerques directes a Internet continuaran sent una font de propostes immediates, que un traductor competent pot avaluar i discriminar directament sobre la base dels contextos analitzats.

En síntesi, la nostra proposta es decanta més que no pas per perfeccionar i complementar els BDT, de fomentar l'exploració de vies alternatives que conceben els bancs de dades no tant com a estructures d'informació resident, sinó com a estructures d'informació virtual.

I en aquesta línia treballaríem per a la potenciació de la informació continguda a Internet, per al refinament de motors de cerca potents i ràpids i per la incorporació de filtres de qualitat de la informació global.

Aquesta proposta propugna de desenvolupar eines de tractament de les dades i filtres de control sobre la informació d'Internet:

- que treballin sobre recursos naturals (textos especialitzats en suport electrònic, a Internet, elaborats des de les llengües d'origen, que reflecteixen l'ús de la terminologia real per part dels especialistes)
- que cerquin informació adequada i pertinent segons els perfils de necessitats predeterminats, en el nostre cas a partir de l'anàlisi de necessitats terminològiques del traductor especialitzat

- que ofereixin la informació de manera amigable i adequada a la mena d'activitats professionals per a les quals es realitza la consulta.

Els avantatges d'aquesta proposta centrada en les eines i no en la creació de recursos específics, poden sintetitzar-se en les següents:

- representen una tecnologia independent de la llengua i independent dels perfils dels usuaris
- permeten una interacció amb recursos no creats *ad-hoc*, que s'actualitzen permanentment

Però per dur-la a terme cal precisar i elaborar:

- els perfils d'usuaris i les seves necessitats específiques
- els recursos lèxics bàsics de cada llengua, actualitzables automàticament
- els recursos textuais per a cada llengua
- els filtres de qualitat que permetrien seleccionar la informació d'entrada.

6. Bibliografia

CABRÉ, M. T. 1998 «Las fuentes terminológicas para la traducción». In: *La traducción: orientaciones lingüísticas y culturales*, P. FERNÁNDEZ; J. M. BRAVO. (coord.), 27-60. Valladolid: Servicio de Apoyo a la Enseñanza, Universidad de Valladolid.

CABRÉ, M. T. 1998 «Traducción y terminología: un encuentro ineludible (I)». *Revista del Colegio de Traductores Públicos del Uruguay* 12: 11-19.

CABRÉ, M. T. 1999 «Traducción y terminología: un encuentro ineludible (II)». *Revista del Colegio de Traductores Públicos del Uruguay* 13: 18-30.

CABRÉ, M. T. 1999 «Fuentes de información terminológicas para el traductor». In: *Técnicas documentales aplicadas a la traducción*, M. PINTO; J. M. CORDÓN. (eds), 19-39. Madrid: Editorial Síntesis Publicaciones de la Universidad de Valladolid.

CABRÉ, M. T. 2000 «El traductor y la terminología: necesidad y compromiso». *Panace@* 1, 2: 2-4.

CABRÉ, M. T. (en prensa) «Análisis textual y terminología, factores de activación de la competencia cognitiva en la traducción». In: *Actas de las VI Jornadas sobre traducción. La traducción científico-técnica y la terminología en la sociedad de la información*. Departament de Traducció i Comunicació. Castelló, 24-26 de octubre de 2001.

CABRÉ, M. T.; ESTOPÀ, R.; FREIXA, J.; LORENTE, M.; TEBÉ, C. 2001 “És la terminologia un simple instrument d’ajuda a la traducció?”. In: *Proceedings: 1rst International Conference on Specialized Translation. Barcelona. Universitat Pompeu Fabra, 2-4 march 2000*, 167-170. Barcelona: Universitat Pompeu Fabra.

CABRÉ, M. T.; QUIROZ, G.; TEBÉ, C. 2002 “La gestió de la terminologia en les memòries de traducció”. Comunicació presentada en el *II Congrés Internacional de Traducció Especialitzada: La traducció científica. Facultat de Traducció i Interpretació, Universitat Pompeu Fabra, 28 de febrer – 2 de març de 2002*.

DE YZAGUIRRE, L.; TEBÉ, C.; ALONSO, A.; FOLGUERÀ, R. (en premsa) “El seguimiento de la implantación de términos vía Internet: estrategias de cálculo y control”. In: *VII Simposio Iberoamericano de Terminología*. Lisboa: Fundação Gulbenkian, 14-17 de novembre de 2000.

ESTOPÀ, R. 1999 *Extracció de terminologia: elements per a la construcció d'un SEACUSE (Sistema d'Extracció Automàtica de Candidats a Unitats de Significació Especialitzada)*. Tesi doctoral. Barcelona: IULA, Universitat Pompeu Fabra.

SAGER, J-C. 1990 *A practical course in terminology processing*. Amsterdam; Filadelfia: John Benjamins. [Edició en castellà: *Curso práctico sobre el procesamiento en terminología*. Madrid: Fundación Germán Sánchez Ruipérez, 1993].

TEBÉ, C.; CABRÉ, M. T. (en premsa) “Hacia un nuevo modelo de bancos de datos terminológicos”. In: *Actas del VI Simposio Iberoamericano de Terminología*. La Habana: Unión Latina, Universidad de la Habana, 1998.